

๑๘๐๙/๑

คั่นว่องส่องความคิด วินิจฉัยบัณฑิตมีคุณภาพ

พรทิพย์ คำดี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

“คุณภาพบัณฑิตยุคใหม่” เป็นประเด็นสำคัญที่ทำนายสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อประเทศไทยกำลังดำเนินการเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียน การเสวนาเกี่ยวกับเรื่องนี้จึงมีความสำคัญยิ่งนัก เพราะประเทศไทยใช้คำว่า “บัณฑิต” แทนผู้สำเร็จการศึกษา ดังที่ รองศาสตราจารย์ ดร.สุนทร โสถิพันธ์ ได้แสดงความคิดเห็นไว้ในการเสวนาเกี่ยวกับคุณภาพบัณฑิตยุคใหม่ว่า การศึกษาในระบบตะวันตก ใช้คำว่า “bachelor” แทนผู้สำเร็จการศึกษา แต่สังคมไทยใช้คำว่า “บัณฑิต” ซึ่งพจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๒๕ หน้า ๔๖๙ ให้ความหมายว่า บัณฑิต (บัณฑิต) น. ผู้ทรงความรู้, ผู้มีปัญญา, นักปราชญ์, ผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาซึ่งมี ๓ ชั้น คือ ปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก เรียกว่า บัณฑิต มหาบัณฑิต ดุษฎีบัณฑิต ดังนั้น บทความนี้จึงขอเป็นจุดคั่นว่อง (กระจกเงา) ส่องความคิด เพื่อพินิจพิเคราะห์ความเป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพ

วารสารแม่โจ้ปริทัศน์ : มกราคม-กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖

บัณฑิตกับภาษาแห่ง “รัก”

ความรักที่จะกล่าวถึงนี้ เป็นความรักเพื่อท้องถิ่น ชุมชน สังคมและโลก เป็นความรักที่แบ่งปัน เกื้อกูล ดูแลห่วงใย เยียวยาแก้ไข ไข่เพียงความรักตนเองเท่านั้น เหตุที่บัณฑิต ต้องมีอุดมการณ์ความรักนั้น เนื่องจากพลังงานความรักจาก หัวใจนั้นยิ่งใหญ่มาก ดังที่นายแพทย์วิธาน ฐานะวุฑฒิ ได้กล่าวไว้ในหนังสือชื่อ หัวใจใหม่ – ชีวิตใหม่ (๒๕๔๗ : ๒๗๐-๒๗๒) สรุปได้ว่า หัวใจสามารถคิดให้มีพลังงานออกมาได้ และพลังงานที่ออกมานั้น ส่วนหนึ่งก็คือ เรื่องของความรัก เราสามารถนำพลังงานความรักจากหัวใจไปใช้ให้เกิดประโยชน์ สูงสุด โดยหัวใจทำหน้าที่เชื่อมโยง (connect) รวบรวม (integrate) และเพิ่มเติมพลังงานให้ (nurturing) คนหลายคน ดังนั้น เมื่อบุคคลใดก็ตามมีความรัก บุคคลนั้นจะรู้สึก เชื่อมโยง ผูกพันและมีพลัง เมื่ออยู่ใกล้บุคคลที่รัก นอกจากนี้ ความสำคัญประการหนึ่ง คือ หัวใจให้นิยาม “เรา” แทนคำ นิยาม “ฉัน” หรือ “เธอ” พลังงานความรักจากหัวใจจึงอบอุ่นกว่า ซึ่งนักวิทยาศาสตร์จากสถาบัน Heart Math¹ พบว่า การทำงาน ของหัวใจเป็นเรื่องของการเชื่อมโยงกัน ซึ่งทำให้เกิดผลมากกว่า ที่คาดคิด นักวิทยาศาสตร์จึงทำการตรวจคลื่นหัวใจและคลื่น สมองของคนที่สัมผัสกัน หรือแม้เพียงอยู่ใกล้ๆ ผลการทดลอง พบว่า เมื่อคนเราสัมผัสกัน คลื่นหัวใจก็จะปรากฏในสมอง ของกันและกัน ดังนั้น ถ้าคลื่นหัวใจมีพลังด้านบวก คนที่รับก็ จะมีพลังด้านบวกเช่นเดียวกัน การแก้ปัญหาทุกเรื่องจึงสำเร็จ ได้ด้วยพลังด้านบวกของความรัก ซึ่งแผ่ขยายผลสู่คนรอบข้าง ทำให้มีความสงบเย็น การรักท้องถิ่น ชุมชน สังคมและโลก จึงต้องอาศัยพลังด้านบวก บัณฑิตที่มีคุณภาพจึงพึงศึกษาและ ทำความเข้าใจ เพื่อให้เกิดสังคมสมานฉันท์ ที่เน้นเรื่องคุณภาพ และคุณค่าของการพึ่งพา รวมทั้งเกื้อกูลกัน มีความพร้อมและ พยายามให้ท้องถิ่น ชุมชน สังคมและโลกเกิดสันติสุข เศรษฐกิจ มีคุณภาพเสถียรภาพและเป็นธรรม สิ่งแวดล้อมมีมาตรฐาน และทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน มีธรรมาภิบาลในการบริหาร จัดการประเทศ ดำรงรักษาระบอบประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข และอยู่ในสังคมโลก อย่างมีศักดิ์ศรี

บัณฑิตที่ได้รับการฝึกฝน พัฒนาให้ศึกษาจากการสัมผัส ความจริงทางธรรมชาติ ทางสังคมวัฒนธรรม การทำงานและ กิจกรรม ความจริงที่เป็นสุนทรียะรวมทั้งจากข้อมูลข่าวสาร จะเรียนรู้อย่างเท่าทันโดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากศึกษาจากการคิด อันประกอบด้วยการสังเกต การบันทึก การนำเสนอทางวิชาการ การฝึกฟัง ตั้งคำถาม ตั้งสมมุติฐาน การวิจัย การคิดเชื่อมโยง รวมทั้งการเขียนบทความทางวิชาการ กระบวนการทั้งหมดนี้ จะทำให้การตอบแทนคุณแผ่นดินสัมฤทธิ์ผล นับว่าเป็นบัณฑิต มีคุณภาพ มีมุมมองเป็นสากล

บัณฑิตกับกระบวนการทัศน์ใหม่หรือมุมมองใหม่

นายแพทย์วิธาน ฐานะวุฑฒิ ใช้คำว่า มุมมอง แผนที่ นำทาง ทศนคติ เป็นคำกลุ่มเดียวกันกับกระบวนการทัศน์ ซึ่งคำนี้สำคัญมาก เนื่องจากประชากรบนโลกกำลังใช้ กระบวนการทัศน์ใหม่ในการดำเนินชีวิตเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ตัวอย่าง กระบวนการทัศน์ใหม่ เช่น ปัจจุบันมนุษย์ใช้ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างสิ้นเปลืองจนก่อให้เกิดการเสียดุลทางธรรมชาติ จนโลกต้องทำให้มนุษย์มีการปรับตัว ปรับความคิดและ กระบวนการคิดใหม่ให้เหมาะสม เพื่อให้มนุษย์และโลกสามารถ อยู่รอดได้ กระบวนการสร้างสรรค์วัฒนธรรมจึงเกิดขึ้น

มุมมองใหม่หรือกระบวนการทัศน์ใหม่จึงเห็นว่า ธรรมชาติ ทุกอย่างเป็นสิ่งมีชีวิต รวมทั้งโลกของเรา มนุษย์จะต้องให้

¹ Childre, D. (2000). The Heart Math Solution. New York: Harper Collins Book. p.159. อ้างถึงใน วิธาน ฐานะวุฑฒิ. (๒๕๔๗). หัวใจใหม่-ชีวิตใหม่. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

ความเคารพในสิทธิ์ที่จะต้องดำรงอยู่ในโลกเดียวกันนี้ อย่างเสมอภาคและเท่าเทียม มนุษย์ไม่มีสิทธิ์ในทรัพยากรของโลกแต่เพียงผู้เดียว มนุษย์ต้องให้ความเคารพโลกและสิ่งมีชีวิตอื่นๆ โดยอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ไม่เบียดเบียนทำลายซึ่งกันและกัน ทั้งนี้เพื่อให้โลกสู่สมดุลดั้งเดิม (เรื่องเดียวกัน: ๖๓-๖๔)

ตัวอย่างด้านการศึกษา กระบวนทัศน์ใหม่หรือมุมมองใหม่จะมองผู้เรียนเป็นเมล็ดพันธุ์ ที่มีศักยภาพพร้อมที่จะเติบโต ผู้สอนมีหน้าที่รดน้ำพรวนดิน คอยกำจัดแมลง ผู้เรียนจึงงอกงามตามศักยภาพ โดยผู้สอนไม่ยึดเยียดให้เป็นไปตามความคิดของตนเอง ผู้สอนเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวก โดยการเตรียมสื่อการเรียนรู้ให้พร้อม จัดกิจกรรมการเรียนรู้ และบรรยากาศ รวมทั้งสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อผู้เรียน จึงจะบรรลุจุดประสงค์

จากตัวอย่างทั้งสองประการ จะเห็นว่า กระบวนทัศน์ใหม่จำเป็นต้องสร้างให้เกิดขึ้นในสถาบันอุดมศึกษา เพื่อปลูกฝังให้บัณฑิตเปลี่ยนมุมมองเก่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งโลกปัจจุบันเต็มไปด้วยข้อมูลข่าวสารซึ่งค้นหาความจริงแท้ยากยิ่งดังที่คุณณรงค์ โชควัฒนา กล่าวไว้ในการเสวนาเกี่ยวกับคุณภาพบัณฑิตยุคใหม่ว่า "Information" มีเป็นจำนวนมากเหมือนน้ำในมหาสมุทร ความรู้เปรียบเหมือนแม่น้ำทั้งสาย ข้อมูลข่าวสารไหลมามากเหลือเกินจนอาจท่วมทำให้คนตาย มีทั้งความรู้ที่ใช่ได้และไม่ได้ ความรู้ล้าสมัย ความรู้ผิดๆ สิ่งที่ต้องการในโลกอนาคต คือ สติปัญญา คือการรู้จักคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ คิดเชื่อมโยงถึงสิ่งต่างๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกันเป็นองค์รวม นอกจากนี้ต้องประกอบด้วยการคิดดี พุดดี และทำดี

นอกเหนือจากการพยายามแยกแยะความรู้จริงแท้ บัณฑิตที่มีกระบวนทัศน์ใหม่พึงเข้าใจปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ทั้งนี้เพราะปัจจุบันมีการนำวัฒนธรรมเขามา รุกรานสังคมไทย หากวัฒนธรรมต่างชาติมีอำนาจรุกรานด้านอื่นย่อมเกิดขึ้น ซึ่งเป็นความเสียหายอย่างยิ่ง

บัณฑิตกับการใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเอง

นักวิชาการหลายคนปรารภเกี่ยวกับพฤติกรรมการณ์เรียนในมหาวิทยาลัย ที่นักศึกษาบางกลุ่มขาดความใฝ่รู้ เมื่อได้รับมอบหมายให้มีกิจกรรม หลายคนใช้วิธีการ CPP (C= Copy P= Paste P= Print) ซึ่งเป็นปัญหาเรื่องการขาดความใฝ่รู้

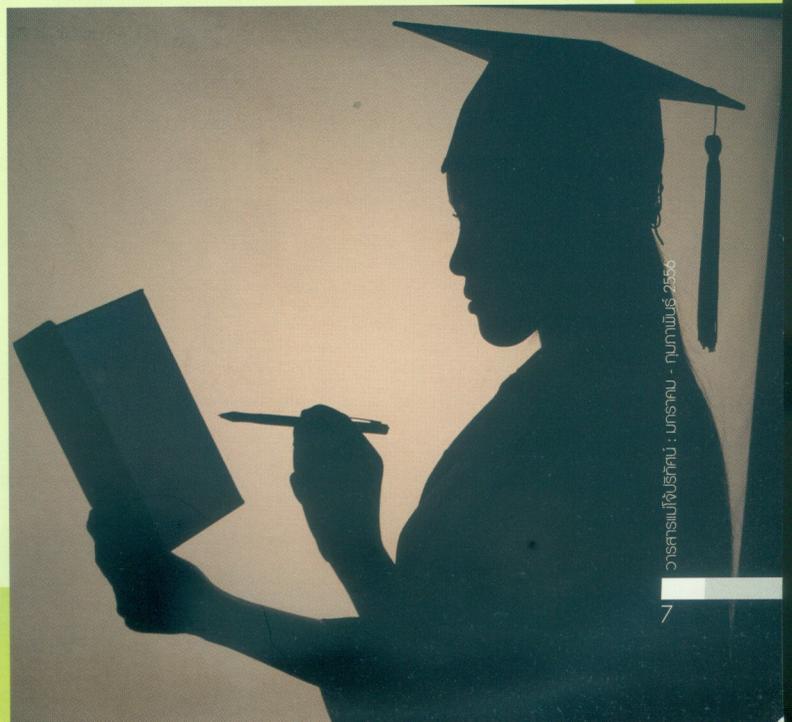
และการพยายามเรียนรู้ด้วยตนเอง คุณสมบัติข้อนี้ถือเป็นเรื่องสำคัญยิ่งสำหรับนักศึกษา เพราะเป็นการเรียนอย่างมีวิสัยทัศน์ เนื่องจากปัจจุบันความรู้ไม่ได้มีเพียงในตำรา ห้องสมุด หรือภายในมหาวิทยาลัย แต่ความรู้มีทุกหนแห่ง ทั้งในสภาพจริงและในอินเทอร์เน็ต บัณฑิตมีคุณภาพจึงต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต รู้จริง รู้รอบและรู้เท่าทันโลก

การวางแผนการศึกษาของมหาวิทยาลัยจึงต้องเน้นเป้าหมายตามอุดมคติ ซึ่งสำคัญที่สุด คือ การสร้างความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง หากพิจารณาโลกปัจจุบัน ซึ่งมีการแข่งขันทำลายความสามารถ การวางแผนให้สังคมไทยเป็นมหาวิทยาลัย คือ ให้การเรียนรู้ด้วยตนเองเกิดขึ้นอย่างง่ายตายและสะดวกที่สุด เช่น ผู้เรียนสามารถตั้งโจทย์ด้วยตนเอง ศึกษาด้วยตนเอง จนกว่าจะได้คำตอบที่ตนพอใจ การบริการสื่อให้ความรู้และความคิดที่คนส่วนใหญ่เข้าไปเรียนได้ การกระจายห้องสมุดเล็กๆ ให้เกิดขึ้นอย่างทั่วถึงและเชื่อมโยงกัน ทุกคนสามารถเรียนรู้ได้อย่างเท่าเทียมกัน มีพิพิธภัณฑ์ความรู้หลายแห่งในท้องถิ่น มีสมาคมวิชาการและวิชาชีพที่มีกิจกรรมให้ความรู้แก่ทุกคน มีการจัดปฐกถาสาธารณะให้ผู้คนได้ร่วมรับฟังอย่างสม่ำเสมอ (นิธิ เอียวศรีวงศ์ เข้าถึงได้จาก <http://www.gotoknow.org>) ข้อเสนอนี้มีคุณค่าอย่างยิ่ง

ดังตัวอย่างการเรียนของนักศึกษาฮาร์วาร์ด ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้อย่างมีวิสัยทัศน์ มีการวางแผนเรื่องการใช้เวลาอย่างรอบคอบ มีการคิดที่เป็นระบบ มีการแสวงหาความรู้จากกิจกรรมทางวิชาการนอกชั้นเรียน เช่น การสัมมนา การเสวนาและเวทีพูดคุยในหัวข้อที่หลากหลายตามความสนใจ

บัณฑิตกับการใฝ่ดี

จากสภาพการณ์ที่สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลง อันเนื่องมาจากกระแสโลกาภิวัตน์ ความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร จึงมีอิทธิพลต่อการใช้ชีวิตของคนไทย จากชีวิตที่เรียบง่ายเป็นการแข่งขัน ไร้หน้าใจ และสังคมบริโภคขยายตัวอย่างรวดเร็ว

จนก่อวิกฤติทางสังคม ชาวชนไทยจึงมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงก้าวร้าว รุนแรง ไม่ประณีต มีความเห็นแก่ตัวมากขึ้น การพัฒนาให้ชาวชนไทยใฝ่ดีจึงต้องเป็นวาระสำคัญยิ่ง

มหาวิทยาลัยจึงต้องทบทวนคุณภาพบัณฑิตเรื่องการใฝ่ดี นอกเหนือจากการผลิตกำลังคนตอบสนองความต้องการของประเทศ ตามมาตรฐานวิชาการและวิชาชีพ การทำให้บัณฑิตเป็นคนที่สมบูรณ์ (Manhood) จึงเป็นเรื่องเร่งด่วน คุณลักษณะของบัณฑิตจึงต้องเริ่มกำหนด "ดี" คือ การมีคุณธรรม จริยธรรม ซื่อสัตย์ โดยรวมกับคุณลักษณะ "เก่ง มีความสุข สุขภาพดี" จึงถือว่า มีคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ ซึ่งจะสอดคล้องกับแนวคิดของพระเทพโสภณ (ปยุทธ์ ปยุตโต) ที่เสนอให้มีการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ โดยต้องมีกระบวนการให้การศึกษาที่ถูกต้อง ซึ่งเน้นจริยศึกษาควบคู่กับพุทธศึกษา โดยเน้นให้ผู้เรียนต้องมองกว้าง คิดไกล ใฝ่ดี ภาพลักษณ์ของบัณฑิตมีคุณภาพจึงมีความสมดุลระหว่างการเป็นคนดี คนเก่งและคนมีความสุขนั่นเอง

คำถามที่น่าสนใจคือ ทำอย่างไรให้คนเราใฝ่ดี ควรเริ่มต้นอย่างไร เพราะอำนาจจากการใฝ่เสพ ใฝ่บริโภค ขาดความใฝ่รู้ ขาดความเพียร มีอำนาจต่อภาระตนเอง โดยเฉพาะปัจจุบันมีสิ่งเร้าจากสื่อที่มีรูปแบบหลากหลายมอมเมาช่วย

ให้คนเราหลงทาง การเลือกทางเดินที่ดั่งมานั้น พระไพศาล วิสาโล ได้กล่าวไว้ในหนังสือชื่อ "ความสุขของนักศึกษาเพื่อปัญญาของแผ่นดิน" (www.visalo.org/book/punyaKongPD.htm) ดังนี้

...จริงๆ แล้วความดี มักโยงกับอีกสองสิ่งอยู่เสมอ คือความงามและความจริง ถ้าคุณเรียนเรื่องความงาม จะพบว่าความงามที่แท้ จะน้อมนำไปสู่ความดี ทำให้จิตใจใฝ่ดี มีความเมตตา กรุณา อยากทำความดี ขณะเดียวกันการประจักษ์ถึงความจริง ก็สามารถน้อมใจให้ใฝ่ดีได้เช่นกัน เช่น เมื่อเราตระหนักถึงความจริงว่าความสุขของทุกคนต่างเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ถ้าคนอื่นมีความสุข เราก็พลอยมีความสุขด้วย การเห็นความจริงข้อนี้ทำให้เราอยากทำความดี อยากทำให้ผู้อื่นมีความสุข เพราะจะทำให้เรามีความสุขด้วย...

ดังนั้น บัณฑิตจึงควรพบแต่สถานการณ์ที่เป็นความจริง ความงามที่แท้เพื่อเชื่อมโยงกับความดี อันจะทำให้จิตใจใฝ่ดี เมื่อใฝ่ดี สังคมไทยย่อมมีความหวัง และพลังด้านบวกของความรัก การมีกระบวนการทัศน์ใหม่ การใฝ่รู้ คือ ญูแจสำคัญให้ความหวังเป็นจริง

บรรณานุกรม MAEJO VISION

กำจร ดิถยยกวี, ณรงค์ โชควัฒนา และสุนทร โสทธิพันธุ์. (ม.ป.ป.). การเสวนา เรื่อง "คุณภาพบัณฑิตยุคใหม่". [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.km.thaicyberu.go.th/MUA2553/Book53/6.pdf> (๒๘ มกราคม ๒๕๕๖).

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (ม.ป.ป.). ดึงดูดเด็กเก่งจากทั่วโลกสู่ฮาร์วาร์ด. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.nidambe11.net/ekonomiz.htm>. (๒๘ มกราคม ๒๕๕๖).

..... (ม.ป.ป.). นักศึกษาฮาร์วาร์ด : แบบอย่างผู้เรียนคุณภาพ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.kriengsak.com/node/68> (๒๙ มกราคม ๒๕๕๖).

ไทยโพสต์. (ม.ป.ป.). ๒๕๕๒. สกอ."ฝันบัณฑิตป.ตรี คุณภาพ" ผจก. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.thaipost.net/node/11219> . (๒๙ มกราคม ๒๕๕๖).

นิธิ เอียวศรีวงศ์. (๒๕๕๒). สังคมอุดมศึกษา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.gotoknow.org/posts/247462> (๒๘ มกราคม ๒๕๕๖).

พระไพศาล วิสาโล. (๒๕๕๔). ความสุขของนักศึกษาเพื่อปัญญาของแผ่นดิน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.visalo.org/book/punyaKongPD.htm> (๓๑ มกราคม ๒๕๕๖).

รุ่งฟ้า กิติญาณสุนต์. การส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองของนิสิต : การสะท้อนจากกระบวนการวิจัยปฏิบัติการ. **วารสารการศึกษาและพัฒนาสังคม ๕(๑-๒): ๑๔๕-๑๔๙.**

วิธาน สุานะวุฒ. (๒๕๔๗). **หัวใจใหม่-ชีวิตใหม่.** กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน). สำนักส่งเสริมและพัฒนาศึกษานักศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. **กิจกรรมนักศึกษากับการพัฒนาคุณภาพบัณฑิต.**

สุบิน ยุระรัช, เชียง เกาซิม, สุรเดช แสงเพชร และไพบูลย์ สุขวิจิตร. ความพร้อมในการพัฒนาบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยเพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. **วารสารวิชาการสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย(สสอท.) ๑๗(๒): ๑-๒.**

อมรวิรัช นาคทรพร. **ความคิดในการพัฒนาอุดมศึกษาไทยในรอบทศวรรษ.** งานวิจัยในโครงการจัดประชุมโต๊ะกลมไทย-อเมริกัน ว่าด้วยการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ศึกษาและการปฏิรูปอุดมศึกษา.